

אזרח זר לחלוק אתם בדירתם ומוסרים לו מזמנם וממרחם.

זוהי אמריקה הקונה ומוכרת, זועקת ומסנוורת פרסומת — ואמריקה של טילים ופינקניקים ומזטלים.

זוהי אמריקה הקונה ומוכרת, הזועקת ומנוורת גים בפני החוק ובדרומה שולטים חוקי האפליה הגזעית, והכופשים שריונים שם בעוני ועזובה ונחשבים פחות מבני־אדם.

זוהי גם אמריקה של יהודים, הבונים מרכזי תרבות יהודית ושוקדים על חינוך יהודי לבניהם — כדי שיהיו אמריקאים טובים יותר; אמריקה של תרבות יהודית שיצורו תיה הספרותיות הן „מרג'ורי מורנינגסטאר” ו„אקסודוס”; אמריקה של ציונים טובים, התורמים למען ישראל ו„עולים” אליה — לשנה.

זוהי גם אמריקה של ישראלים שבאו לכאן לשעה, זקנו ובנו בית ועדיין הם חיים באמונת־שווא ש„עוד נחזור”.

וזוהי גם אמריקה המכה על תודעתם של ישראלים, כובשתם עד לידי התבטלות ומשנה את פרצופם — בין אם יישארו בה בין אם יחזרו הביתה.

הספר מיוחד־במינו הן בנקיטת הכתיבה, בחוסר־האמצעות, בהומור ובפיוט השזורים בו, והן בראייה המיוחדת, המבוגרת והכנה של הדברים.

אפשר לומר שהמחבר עבר כאן מעין שלושה שלבים (אין הם באים בזה אחר זה אלא בבת־אחת, ואם נתתי בהם מספרים אין זה אלא לשם נוחות):

- א. שיחרור מוחלט מראייה שבמוסכמות;
- ב. פקחת־עיניים מחדש וצילום נאמן של כל הנראה לעין הסופר גם אם יסתרו המראות זה את זה וגם אם יקרה מה שקרה לצלם לרגלי הסקוויה: „אתה מבקש להכיל את האילן כולו — נעשה האדם פסיק מחוק בתחתית הגזע. אתה מתקרב עד שנעשה האדם ברהיכר — אין מגלה האילן אלא שמץ מנהו”. אין הוא מניח לחומר. אין הוא מנסה להקטין מידות. אין הוא גרוע מלומר:

תיקו;

ג. נסיון לגבש מסקנות מתוך מה שראו

לכך שעקמומיות ולהטטים עדיין אין בהם כדי סגנון.

מענין לענין מזכה אותנו הסופר גם בהבעת רעיונות נועזים; מגדה, היא אשת־החלומות, נושאת נאום נאה על הספרות.

„מדוע קאפקה? מדוע נכנעים אנו למזמי האימתניים של גאון? דוסטויבסקי נתגאן בחסד התקפות־הנפילה והכריח אותנו להת־ענות בייסוריהם הבדויים של הרסכולניקובים והקרמזובים נגועי מצפון חולה. פרוסט נחנק בקצרת, נסתגר בחדר אפל, מפוקק, והרעיל את הלבבות בפת־בגו השטני המנוון. אדגר פו הסכים הפריש ריר של זועות, קאפקה שגא את אביו והתנקם באנושות כולה ופצעה באבורי פחדיו והפך את האדם למפלצת רומשת הנדרסת תמיד”...

לאחר משפט חרוץ זה, מי נשאר לנו אם לא — סערוני?

4 ישראלים ובל אמריקה

זהו גילוי אמריקה. ברטוב ממחיש לקורא אמריקה אחרת, שונה לגמרי מזו ששמענו עליה מפי אנשים ששהו בה ולא ניהנו בראייה מקורית. שונה לגמרי מזו המוגשת לנו בדפוסים מקובלים של סרטים ועתונים.

זוהי אמריקה של יערות־עד ומדבריות־ענק, של קאניונים אדירים, פארקים עצומים ואיי לגות־בראשית. אמריקה של כבישים, אוטו־סטראדות ומגרשי־חניה. אמריקה של גיור יורק הצפופה, המחניקה, הרועשת ומסנוורת, גורדת־שחקים ומסחרת־ראש. אמריקה של לוס־אנג'לוס שכולה רווחים, בתי משפחות ללא מרכו עירוני; 60 פרוורים המחפשים עיר. אמריקה של בתים סגורים וחלונות אטומים. אמריקה שהמכונית, הטלפון והי־טלביזיה מחקו בה במידה רבה את המגע הספונטאני בין בני־אדם.

וזוהי אמריקה של עיירות עם חיי־רחוב הומים ומרפסות פתוחות, שהרכילות והידידות מושלות בהן בכיפה ובה פשוטי־עם מזמינים

* י. סערוני: נסים בצפת; עם עובד / ספריה לעם, 1961; 264 עמ'.

עיניו. מסקנות משלו; השקפה עצמאית ככל האפשר, נשענת על מראה-עיניים, בלי להתעלם מעובדות הסותרות אותה. וסוף-סוף כל פירושים מאשר את המסקנה העומדת מאחורי כל המסקנות האחרות: הרי זו ארץ של פרויקטים. הכל ייתכן בה — וגם להפך.

ד. ג.

ציירים בקיבוץ

תשעה-עשר ציירים מאנשי הקיבוצים של „השומר הצעיר“ (בהם שלושה שאינם עוד בחיים) מיוצגים באלבום מפואר זה בעשרים-חמישה דפים מודפסים בהדפסת-אופסט (חל-קם הגדול צבעוניים), העתקות של ציורי-שמן, רישומי עט ועפרון, מונוטיפ, חיתוכי עץ וסריאוגראף.

ודאי לא יחסרו „צרי-עין“ שיטענו כי אסופה זו של יצירות-אמנות אינה מצדיקה בשום פנים את הגדר שבה הקיפוח, גדר הקיבוץ — או, ליתר-צדק, גדר הקיבוץ ה„ארצי“. ובאמת, נראה הדבר כי נימוק להתגדרות מיוחדת זו יש לחפש בכיתתיות המופלגת שעליה נתגדל הציבור הישראלי, כיתתיות המוטעמת כפלי-כפליים בתחומי שליטתם וקרינתם של הזרמים האמונים יותר על דוקטרינאריות אדוקה. עצם הציורים שבאלבום זה אין בהם בשום-פנים כדי להעמידנו על ייחוד עושיהם מפלל ציירי הארץ, קל-וחומר מפלל ציירי הקיבוצים, או מפלל הציירים שבישובים החקלאיים. (וזאת על אף ה„ניואנס“ הדק שדיקדק בו מי שקרא שם לאלבום זה שלפנינו, שדייק ואמר „ציירים בקיבוץ“ ולא „ציירי הקיבוץ“). אין ייחוד זה נראה לא בטכניקה, לא בחיפוש-דרך, אף לא ב„נושאים“. ראוי לנו רק

שנודרו ונוסיף כי ייחוד זה אין כלל צורך שייראה, לפי עניות-דעתנו — לא בטכניקה, לא בחיפוש-דרך, אף לא ב„נושאים“.

אכן, כל אלה אולי הם דיקדוקי-עניות סתם. אפשר מאד שהעיקר הוא ה„יש“ שמקנה לנו האלבום הזה. והרי זה „יש“ שההוצאה יכולה להתכבד בו ולהתפאר בו: מצד טוב-הטעם, הבינה הגראפית ונקיטת-הביצוע מסת-מנת התקדמות מבורכת מאד לעומת נסיונות קודמים שלה בתחום האלבומים האמנותיים (למשל: הכרך הבינוני-האפרורי „הגראפיקה הישראלית“). הטקסטים המלווים כמעט שאי-גם מקלקלים את השורה, וסימני יד טובה ועין בוחנת ניכרים אף בפרטים קטנים ביותר.

העבודות אין בהן להפתיע במיוחד, לא את מי שלא ידע את „הציירים בקיבוץ“ ובודאי לא את מי שנודמן לו כבר לעקוב אחריהם. עם זאת מידת ההגינות מחייבת לציין לטובה במיוחד את חיתוך-העץ הצבעוני של יוסף וייס (מס. 19), את ה„קיקיון“ הפרוע והמאור-גן-להפליא של רודא רייטלינגר (מס. 15), את „העצים העתיקים“ עזי-ההבעה של חיים ברגל (7) ואת ה„קונסטרוקציה“ המופשטת של יחזקאל קמחי (9).

מ. ב.

נופי צרפת

יכול היה צורך הרשימות שמחזיק ספר זה להיות דוגמה נאה לכתיבתה של גיאוגרפיה „הומניסטית“, המעמידה את האדם לדורותיו במרכז התיאור הגיאוגרפי ו„מאנשת“ אפילו את נוף-הטבע עצמו. אם לא עלה הדבר בידי המחבר, אף שוודאי דווקא לכך התכוון, הרי זה אולי משום שלא גמר בנפשו מה ה„טון“ הנכון, או ה„זאנר“ הנכון, אשר יבחר לו. הגה על כן נמצא, כביכול, נופל פעם בפעם בין כמה וכמה כסאות: בין נוסח מתב אינטימי לנוסח פיליטון לנוסח כתבה עתון נאית לנוסח רשמית-דרך סתם, כמו גם בין השתפכות-הנפש לקונטמפלציה פילוסופית ולציור-מראות ענייני. על אף ליקויים עקרוניים אלה, מצטיינת

* חנוך ברטוב: ארבעה ישראלים וכל אמריקה; ספרית פועלים / „דעת זמננו“, 1961; עמ' 208.

** ציירים בקיבוץ; עריכה: פסל פרידברג, אבא קובנר; ספרית פועלים בשיחוף עם ארגון הציירים והפסלים של הקיבוץ הארצי, 1961; 25 דפי תמונות + טקסטים.